DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION.[1])

Året 1959 har været præget af en kraftig opgang i den økonomiske aktivitet, hvorved den overordentlig stærke stigning i *byggevirksomheden,* der begyndte i 1958, har spillet en væsentlig rolle. Også på andre områder må det antages, at investeringsvirksomheden har været stigende, og der er sket en betydelig udvidelse af *forbruget*. Samtidig er *eksporten af industriprodukter* forøget med 8 pct., hvilket dog er en afsvækkelse af stigningstakten i de nærmest foregående år. Den svagere stigning skyldes i hovedsagen stagnation i maskineksporten. På andre områder har industricksporten ligget betydeligt højere end i 1958 og dermed bidraget til produktionsstigningen i 1959.

Bytteforholdet overfor udlandet har i 1959 udviklet sig i Danmarks favør, idet importprisniveauet har været praktisk taget uforandret i forhold til 1958, medens eksportprisindekset for landbrugsvarer er steget fra gnstl. 94 for 1958 til gnstl. 100 for 1959. Denne udvikling har dog ikke kunnet hindre en stærk forøgelse af *importoverskuddet*. Som følge af det høje produktions- og forbrugsniveau har importen ligget 1600 mill. kr. eller 17 pct. højere end i 1958, medens eksporten kun har indbragt godt 700 mill. kr. eller 8 pct. mere end i det foregående år. Herved er importoverskuddet mere end fordoblet, og overskuddet på betalingsbalancens løbende poster, der for 1959 er opgjort til 900 mill. kr., er derved muligvis forvandlet til et underskud, i hvert tilfælde reduceret stærkt. For de første 9 måneder af 1959 er det efter en ganske vist meget usikker beregning opgjort til mindre end 100 mill. kr.

Som følge af udviklingen af betalingsbalancen har stigningen i *bankernes udenlandske tilgodehavender* været væsentlig svagere end i 1958, og i de sidste måneder har der været underskud på valutabalancen. For *kreditforholdene* har det endvidere været af betydning, at nationalbanken i løbet af 2. halvår 1959 har formindsket sin obligationsbeholdning med over 100 mill. kr., og at indbetalingerne til statskassen på grund af den stærke stigning i statens indtægter har oversteget udbetalingerne. Resultatet har været, at væksten i pengemængden er standset, og da tilgangen af kredit- og hypotekforeningsobligationer samtidig har været meget stor, er der indtrådt et fald i obligationskurserne. Ved nationalbankens diskontoforhøjelse

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

den 19. september skete der en tilpasning af udlånsrenten for korte lån til det højere renteniveau på obligationsmarkedet.

En ny diskontoforhøjelse den 26. januar 1960 har understreget myndighedernes betænkelighed ved virkningerne af den høje beskæftigelse, navnlig i byggefagene, på omkostningsniveauet. For at dæmpe presset på byggevirksomheden har regeringen standset udstedelsen af statslånstilsagn til boligbyggeri og skærpet reglerne for tildeling af igangsættelsestilladelser for kontor- og forretningsejendomme. I tiden 15. maj–15. september har der desuden været gennemført et »sommerstop« for private og kommunale anlægsarbejder med statstilskud.

FORBRUGET

Indekset for detailomsætningsværdien viser en stigning fra 1958 til 1959 på 9 pct. mod knap 3 pct. fra 1957 til 1958.

Efterspørgselen har navnlig været rettet imod beklædning (+ 8 pct.) og »andre forbrugsvarer« (+ 14 pct.). For nærings- og nydelsesmidler har stigningen i detailomsætningen udgjort 7 pct., men i modsætning til, hvad der er tilfældet med de to andre grupper, skyldes en væsentlig del af stigningen her højere priser. I »andre forbrugsvarer« indgår især varige forbrugsgoder som møbler og husgeråd, cykler, radio- og fjernsynsapparater. Salget af fjernsynsapparater er vokset stærkt. Antallet af nytilmeldte fjernseere har i 1959 udgjort 137.000 mod 100.000 i 1958, og det samlede antal tilmeldte fjernseere var ved udgangen af 1959 steget til over 350.000. I detailomsætningsindekset er ikke medtaget automobiler (heller ikke brændsel og tjenesteydelser), men ifølge indregistreringsstatistikken er antallet af nye personautomobiler steget fra 35.000 i 1958 til 52.000 i 1959, antallet af varebiler fra 13.200 til 18.700 og antallet af lastbiler fra 3.400 til 5.200. For nye personmotorkøretøjer var værdien ved salg til bruger, incl. afgifter, i de første 9 måneder af 1959 929 mill. kr. mod 791 mill. kr. i hele året 1958.

INVESTERINGER

Den del af investeringerne, der hører under byggevirksomheden, har i 1959 haft et meget stort omfang. I de første 9 måneder var det uden for de egentlige landdistrikter påbegyndte etageareal næsten 3 mill. m^2 mod 2.4 mill. m^2 i 1958 og 2.2 mill. m^2 i 1957. For det fuldførte byggeri i det pågældende tidsrum er de tilsvarende tal 2.2, 1.7 og 2.1 mill. m^2, og ved udgangen af september var det samlede etageareal under opførelse steget til 4 mill. m^2 i sammenligning med 3.3 mill. m^2 på samme tidspunkt i 1958 og 2.9 mill. m^2 i 1957.

Byggevirksomheden uden for de egentlige landdistrikter.

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	Til sammen
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1. jan. 1959.....	1775	20773	880	498	3153
Påbegyndt 1. jan.–30. sept. 1959....	1844	21196	877	268	2989
Fuldført 1. jan.–30. sept. 1959.....	1349	15343	667	177	2193
Under opførelse 30. sept. 1959.....	2270	26626	1090	589	3949
Under opførelse 30. sept. 1958.....	1810	21068	975	491	3276

I de første 3 kvartaler af 1959 blev der i byer og bymæssige bebyggelser fuldført ca. 15.300 lejligheder eller 3.000 flere end i den tilsvarende periode i 1958 og påbegyndt ca. 21.200 lejligheder mod ca. 15.700 i januar–september det foregående år. Hele stigningen i antallet af påbegyndte lejligheder ligger på det private, ustøttede byggeri, der er blevet stimuleret af lettere kreditvilkår i forbindelse med udviklingen af et mere organiseret marked for tredieprioritetslån.

I det nævnte tidsrum er der også påbegyndt et væsentligt større byggeri af fabrikker og værksteder end i 1958. Derimod blev der sat et noget mindre byggeri i gang af kontor- og butiksejendomme, men dette byggeri havde allerede i 1958 et meget betydeligt omfang. For erhvervsejendomme under ét blev der i de 3 kvartaler i 1959 fuldført 667.000 m² mod i 1958 471.000 m² og i 1957 539.000 m² etageareal, medens de tilsvarende tal for det påbegyndte byggeri var 877.000, 799.000 og 579.000 m². Det kan tilføjes, at landbrugets investeringer i avlsbygninger har ligget meget højere end i 1958. I 1. halvår udgjorde det påbegyndte etageareal i nye avlsbygninger ca. 300.000 m² mod kun 135.000 m² i den tilsvarende periode det foregående år.

Man kan regne med, at der også er sket en forøgelse af erhvervslivets investeringer på andre områder. Herpå tyder bl. a., at værdien af maskinimporten har ligget 30 pct. højere i 1959 end i 1958 (1.300 mill. kr. mod 1.000 mill. kr.) og den ovenfor nævnte stigning i antallet af nyindregistrerede lastbiler. Det kan også nævnes, at tilgangen af nye skibe til handelsflåden har været større end i 1958. Når tilvæksten i tonnage alligevel har været noget mindre, hænger det sammen med en betydelig afgang af brugte skibe.

Med hensyn til det offentliges byggeri (i det væsentlige svarende til ikke-erhvervsejendomme i ovenstående tabel) blev der i byer m. v. i de 3 første kvartaler af 1959 fuldført 177.000 m² etageareal mod i 1958 215.000 m² og i 1957 246.000 m². For det påbegyndte byggeri var tallene henholdsvis 268.000, 245.000 og 302.000 m². Den beskedne stigning i det påbegyndte byggeri indenfor denne kategori er et vidnesbyrd om en vis tilbageholdenhed fra det offentliges side af hensyn til beskæftigelsessitua-

tionen i byggefagene, jfr. bemærkningerne i indledningen. De samlede statslige og kommunale investeringer har dog formentlig ligget på et højere niveau end i 1958, men stigningen har sandsynligvis været noget mindre end budgetteret. I finansåret 1958–59 beløb de samlede statslige og kommunale investeringer, incl. reparations- og vedligeholdelsesarbejder, sig til ca. 1.700 mill. kr., og på budgetterne for 1959–60 er der regnet med en stigning på ca. 200 mill. kr.

INDUSTRIEN

For året 1959 er indekset for industriproduktionen beregnet til gnstl. 121 mod gnstl. 112 for 1958 (1955 = 100), en stigning på 8 pct. I oktober kvartal var stigningen i forhold til 1958 lidt svagere end i de to foregående kvartaler, men det må her erindres, at produktionen allerede i oktober kvartal 1958 var steget stærkt, ikke mindst i de to industrigrupper, næringsmiddel- og beklædningsindustrien, hvor produktionen i de sidste måneder viser en afsvækkelse af stigningstakten.

Industriproduktion.

(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år)

	1. kvt. 1958	2. kvt. 1958	3. kvt. 1958	4. kvt. 1958	1. kvt. 1959	2. kvt. 1959	3. kvt. 1959	4. kvt. 1959
Næringsmiddelindustri	+ 4	+ 3	+ 6	+11	+ 6	+ 8	+12	+ 5
Tekstilindustri	÷ 8	÷14	÷ 7	+ 3	+ 8	+20	+22	+19
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷ 3	÷ 7	0	+14	+10	+21	+12	+ 5
Træindustri	+ 5	+ 3	+ 2	+ 4	÷ 1	0	+ 1	+ 7
Papir- og grafisk industri	+ 1	+ 2	+ 2	+ 7	+ 1	+ 1	+ 3	+ 2
Kemisk industri	+ 3	+ 6	+ 5	+ 5	+ 4	+12	+11	+ 9
Sten-, ler- og glasindustri	÷14	÷11	+ 3	+ 6	+30	+22	+ 5	+13
Jern- og metalindustri	+ 4	+ 5	+ 9	+14	+ 8	+13	+12	+15
Transportmiddelindustri	+11	+ 2	0	÷ 1	÷ 9	÷ 4	÷ 3	+ 2
Industrien i alt	+ 2	0	+ 3	+ 8	+ 4	+10	+10	+ 8
Heraf:								
Konsumvareindustri	+ 2	+ 1	+ 2	+ 8	+ 5	+ 9	+13	+ 9
Produktionsmiddelindustri	+ 1	÷ 1	+ 3	+ 7	+ 5	+10	+ 7	+ 9

Stigningen i industriproduktionen, der er fremkaldt såvel af den stigende indenlandske efterspørgsel til forbrug og investering som af øget eksport, har gjort sig gældende med omtrent samme styrke for konsumvarer og produktionsmidler. Produktionsindekset for konsumvarer er steget fra gnstl. 113 for 1958 til gnstl. 123 for 1959 eller med 8.8 pct. og indekset for produktionsmidler fra 110 til 118 eller med 7.3 pct. De stærkeste stigninger viser tekstilindustrien (17 pct.), sten-, ler- og glasindustrien (15 pct.), jern- og metalindustrien (13 pct.) og fodtøjs- og beklædningsindustrien (12 pct.), endvidere er produktionen i den kemiske industri og næringsmiddelindustrien forøget med henholdsvis 9 og 8 pct.

Industrieksporten.

(Mill. kr.)

	1957	1958	1959	Stigning i pct. 1957–58	Stigning i pct. 1958–59
Kød- og mælkekonserves	562	658	696	17	6
Sukker	64	48	19	÷ 25	÷ 40
Drikkevarer	101	102	116	1	14
Animalske og vegetabilske olier og fedtstoffer	86	83	110	÷ 3	33
Kemikalier	278	290	348	4	20
Tekstil og beklædning	202	228	258	13	13
Jern- og metalvarer	253	238	324	÷ 7	36
Maskiner[1])	1078	1245	1214	16	÷ 2
Skibe, nye	106	252	209	138	÷ 17
Skibe, brugte	100	47	62	÷ 53	32
Øvrige industriprodukter[2])	841	922	1087	10	18
I alt...	3673	4113	4443	12	8

[1]) Termostater o. l. er i 1957 og 1958 indbefattet under »Maskiner«, i 1959 under »Øvrige industriprodukter«. Eksporten af manometre, termostater o. l. androg i 1959 39 mill. kr.

[2]) Heri medregnet varer af træ, kautsjuk og ikke-metalliske mineraler samt instrumenter, møbler m. v.

Den eneste industri, hvor produktionen har været lavere (3 pct.) end i 1958, er transportmiddelindustrien, hvor jernskibsværfternes produktionsstigning for nybygninger – de fleste værfter ligger med nybygningsordrer, der sikrer fuld udnyttelse af byggekapaciteten i henimod et par år – er blevet mere end opvejet af et fald for reparationsarbejder. I øvrigt lå produktionen i transportmiddelindustrien i oktober kvartal for første gang siden april kvartal 1958 højere end i den tilsvarende periode det foregående år.

Eksporten af industriprodukter viser for de fleste varegruppers vedkommende stærkere stigning fra 1958 til 1959 end fra 1957 til 1958. Den vigtigste undtagelse er maskineksporten, hvor en fremgang på 16 pct. er forvandlet til en tilbagegang på 2 pct., jfr. dog den i noten til ovenstående tabel nævnte omlægning af statistikken. Til en vis grad kan standsningen af opgangen i maskineksporten (ligesom tilbagegangen i eksporten af nye skibe) skyldes tilfældigheder, idet eksporten af maskiner ofte finder sted i store partier. Den stigende indenlandske efterspørgsel kan også have medvirket til, at væksten i maskineksporten er ophørt. I øvrigt har jern- og metalindustriens samlede eksport ligget noget højere end i 1958, idet eksporten af jern- og metalvarer er forøget med næsten 100 mill. kr. eller med mere end en trediedel.

LANDBRUGET

Produktionen af animalske landbrugsprodukter viser som helhed en stigning fra 1958 til 1959 på næsten 7 pct. Fremgangen omfatter alle hovedprodukterne med undtagelse af okse- og kalvekød, hvor produktionen i 1959 har været uforandret i sammenligning med det foregående år. For mælk, smør og ost var produktionsforøgelsen ca. 5 pct., for æg har den været godt 2 pct, medens produktionen af svinekød og flæsk er steget med 11 pct.

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

Mill. kg	1958	1959	Stigning i pct.
Mælk	5147	5416	5.2
Smør	158.9	168.0	5.7
Ost	107.6	114.4	6.3
Æg	149.0	152.5	2.3
Okse- og kalvekød	283.3	282.1	÷0.4
Svinekød og flæsk	552.2	613.8	11.2
Mængdeindeks (1955 = 100)	108	113	6.6
Værdi, mill. kr.	6040	6989	15.7

Fremgangen i mælkeproduktionen må ses på baggrund af de stærkt forbedrede afsætningsforhold for smør. Forbedringen af mejeribrugets økonomi har standset nedgangen i antallet af malkekøer. Landbrugstællingen i midten af 1959 viste, at malkekvægbesætningerne var forøget med 18.000 stkr. i forhold til det samme tidspunkt i 1958, og ved det sidste årsskifte var forskellen vokset til 26.000, til trods for den ugunstige fodringssituation, der er opstået som følge af det lave høstudbytte i 1959. Den samlede hornkvægbestand er nu på 3.313.000 mod 3.224.000 i begyndelsen af 1959.

Svinebestanden er i løbet af 1959 forøget med næsten 650.000 til 6.2 millioner, men maksimum nåedes i begyndelsen af oktober, da tallet var 6.5 millioner. Svinebestanden er altså i løbet af de 3 sidste måneder af 1959 reduceret med ca. 0.3 millioner. Allerede omkring midten af året var der indtrådt en nedgang i antallet af første gang drægtige søer, og denne bevægelse er siden fortsat fra tælling til tælling med det resultat, at antallet af unge søer ved indgangen til 1960 var faldet til 100.000 mod 171.000 i maj og 125.000 i begyndelsen af 1959. Nedgangen i sotillægget har efterhånden påvirket det samlede soantal, der i 2. halvår er formindsket med 50.000 til 624.000. Dette tal var dog en del højere end det tilsvarende tal ved begyndelsen af 1959. Stigningen i svineslagtningerne i 1959 i sammenligning med 1958 var særlig stærk i 2. halvår, nemlig gnstl. ca. 18 pct.

Betragter man året under ét, er der for de animalske landbrugsprodukter med undtagelse af æg opnået højere priser end i 1958. Overfor en stigning i de producerede mængder på knap 7 pct. står en stigning i salgs-

værdien på 16 pct. Hovedparten af fremgangen i salgsværdien skyldes altså højere priser. En sammenligning af årsgennemsnit for 1958 og 1959 af noteringerne for de forskellige produkter giver til resultat, at smørprisen er steget med 45 pct., osteprisen med 14 pct. og flæskeprisen med 3 pct. Også de forskellige noteringer for slagtekvæg og for okse- og kalvekød viser nogen fremgang, men ægprisen er faldet med 13 pct. Det skal dog tilføjes, at noteringerne for slagtesvin såvel som for okse- og kalvekød har ligget lavere end i 1958 i årets sidste halvdel.

Den mest bemærkelsesværdige ændring i landbrugets prisforhold i 1959 var den stærke stigning i smørprisen. Allerede i slutningen af 1958 gik smørnoteringen på det engelske marked kraftigt i vejret, og efter et par måneders sæsonbetinget prisfald i foråret 1959 fortsatte prisopgangen, indtil der i december skete en afsvækkelse af markedet, hvilket medførte, at smøreksportudvalgets afregningstal, der i nogle uger var sat til 8 kr. pr. kg, måtte nedsættes. Det laveste afregningstal i 1959 har været 550 øre pr. kg, som var i kraft i 3 uger i midten af året. I denne periode var der i henhold til loven af 10. juni 1959 om minimumspriser for hjemmemarkedsforbruget af mælk og mejeriprodukter fastsat et afregningstillæg, hvorved afregningstallet i gennemsnit for juni måned forhøjedes med 6 øre til 576 øre pr. kg.

Baggrunden for bedringen på smørmarkedet i 1959 var en afsvækkelse af den foregående produktionsstigning i forbindelse med øget forbrug, begge dele fremkaldt af de lave smørpriser i 1958. Hertil kommer, at stærk tørke i Nord- og Mellemeuropa i efteråret 1959 bevirkede, at mælkeproduktionen i dette område lå en del under det foregående års niveau, hvilket resulterede i, at Vesttyskland, Frankrig og Italien, der fra foråret 1958 til sommeren 1959 havde været praktisk taget selvforsynende, åbnede for importen af smør. (Omvendt forringedes afsætningsmulighederne for kød og kvæg i slutningen af 1959, fordi tørken førte til besætningsreduktioner i de pågældende områder).

England importerede i det forløbne år i alt 407 mill. kg smør mod 429 mill. kg i 1958, og samtidig er smørlagrene i England gået ned fra 32 mill. kg ultimo 1958 til 14 mill. kg ultimo 1959. For de samlede lagre i England, New Zealand og Australien samt flydende ladninger undervejs fra New Zealand og Australien til England viser opgørelsen pr. 30. november et fald fra 116 mill. kg i 1958 til 92 mill. kg i 1959.

I alt har eksporten af animalske landbrugsprodukter i 1959 indbragt 4.160 mill. kr., 470 mill. kr. mere end i 1958; til gengæld er eksporten af vegetabilske landbrugsprodukter gået tilbage med 110 mill. kr. til 380 mill. kr. Hovedparten af mereksporten af husdyrprodukter i forhold til 1958 er gået til England og Tyskland (jfr. nedenstående tabel), hvis dominerende stilling som aftagere af den danske landbrugseksport dermed er yderligere forstærket.

Eksporten af de vigtigste husdyrprodukter.

	Mængder		Værdi	
	1958 1000 stk.	1959 1000 stk.	1958 Mill. kr.	1959 Mill. kr.
Levende hornkvæg	320.8	349.1	410.9	475.8
Heraf til Vesttyskland	291.1	306.1	364.3	410.6
Levende svin (Vesttyskland)	138.1	189.1	75.9	110.6
	Mill. kg	Mill. kg		
Okse- og kalvekød	72.2	59.9	342.9	307.4
Heraf til:				
Sverige	12.7	7.8	52.4	32.7
Spanien	6.5	0.7	26.9	6.1
Italien	42.4	38.0	209.5	192.3
Flæsk og svinekød	246.5	273.6	1173.1	1251.8
Heraf til England	222.2	252.3	1064.1	1146.4
Smør	114.7	118.0	526.3	793.0
Heraf til:				
Vesttyskland	3.2	6.5	19.4	50.0
England	94.4	96.2	432.1	630.4
Frankrig	0.1	6.4	0.5	49.8
Ost	73.1	79.0	278.6	329.3
Heraf til:				
Vesttyskland	39.7	42.4	129.5	156.8
England	9.9	10.4	43.3	46.8
Italien	4.9	4.2	20.6	20.9
U.S.A.	3.2	3.5	19.4	21.7
Æg	106.0	106.2	432.0	380.1
Heraf til:				
Vesttyskland	77.8	83.5	315.2	294.3
England	5.4	2.0	22.8	7.9
Italien	8.8	5.2	36.4	19.3
Schweiz	4.4	4.4	17.8	15.9

Den foreløbige opgørelse af høstudbyttet i 1959 viser, omregnet til afgrødeenheder (en afgrødeenhed er lig foderværdien af 100 kg byg), en nedgang i sammenligning med 1958 på ca. 14 pct. Det lavere høstudbytte skyldes i første række tørken i sommeren og efteråret 1959. Nedgangen er størst, næsten 30 pct., for rodfrugter, medens kærneudbyttet af kornhøsten er anslået til at ligge ca. 7 pct. lavere end i det foregående år.

På grund af nedgangen i høstudbyttet vil opretholdelsen af husdyrproduktionen på det nuværende høje niveau gennem høståret 1959–60 kræve forøget import af korn og foderstoffer. Skønt høstudbyttet i 1958 må kaldes normalt, lå importen af korn og foderstoffer i 1959 væsentligt højere end i 1958, og der er i de første måneder af høståret 1959–60 kontraheret en betydelig større import af korn og foderstoffer end i samme

Høstudbyttet.

(Mill. afgrødeenheder)

	1952–56 gnstl.	1957	1958	1959
Hvede	2.7	2.7	2.7	3.7
Rug	2.9	3.1	3.1	2.9
Foderkorn	35.9	39.8	37.1	33.3
Korn (kærne) i alt	41.5	45.6	42.9	39.9
Bælgsæd	0.2	0.2	0.1	0.1
Kartofler	4.0	3.7	3.2	3.9
Foderroer m.v. (rod)	27.2	27.7	28.1	21.7
Sukkerroer til fabrik (rod)	4.9	7.3	7.7	4.1
Rodfrugter (rod) i alt	36.1	38.7	39.0	29.7
Hø	7.3	8.3	10.4	4.6
Halm	10.8	9.8	9.9	9.0
Græs og grøntfoder fortæret frisk	33.0	30.8	31.2	31.6
Roetop opfodret frisk	1.9	2.5	2.4	2.1
Ensileringsafgrøder	2.8	2.8	3.0	2.3
Samlet høstudbytte	133.6	138.7	138.9	119.3

periode i 1958–59. (Det samlede foderforbrug er for 1958–59 beregnet til 138 mill. afgrødeenheder, medens høstudbyttet, jfr. ovenstående tabel, anslås til kun 119 mill. afgrødeenheder).

BESKÆFTIGELSE OG ARBEJDSLØSHED

Udvidelsen af husdyrproduktionen er gennemført samtidig med, at bortvandringen af arbejdskraft fra landbruget er fortsat. Antallet af faste medhjælpere i landbruget er i 1959 gået tilbage med en halv snes tusinde eller 6–7 pct. i forhold til 1958. I øvrigt har beskæftigelsen i 1959 ligget på et højt niveau, og arbejdsløsheden har været lavere end i noget andet efterkrigsår.

Beskæftigelsesindekset for industrien er i gennemsnit for hele året beregnet til 106 mod 101 for 1958 (1955 = 100). I den første del af året gjorde beskæftigelsesfremgangen sig især gældende i de industrier, der leverer materialer til byggeriet, men senere satte den almindelige forøgelse af efterspørgselen sit præg på udviklingen. Det må i øvrigt antages, at antallet af beskæftigede i industrien er vokset mere end beskæftigelsesindekset angiver, idet dette er baseret på antallet af udførte arbejdstimer og derfor påvirket af arbejdstidsnedsættelsen i foråret 1959 (se Ø. og P. s. 71).

Fra 1958 til 1959 er den gnstl. arbejdsløshedsprocent, opgjort på grund-

lag af de månedlige ultimoopgørelser, faldet fra 9.6 til 6.1. Det må her tages i betragtning, at antallet af arbejdsløshedsforsikrede (der kun omfatter personer over 18 år) har været en halv snes tusinde større end i 1958 med stigende tendens gennem året. Desuden synes der at have været en ikke uvæsentlig tilgang af personer i de unge aldersklasser som følge af, at de store årgange nu begynder at melde sig på arbejdsmarkedet. Ca. halvdelen af tilvæksten i antallet af arbejdsløshedsforsikrede var kvinder, hvilket formentlig især står i forbindelse med de gode beskæftigelsesmuligheder i tekstil- og beklædningsindustrien.

I byggefagene var nedgangen i ledigheden i forhold til 1958 på grund af den milde vinter særlig stærk i begyndelsen af 1959. I den øvrige del af året har der for bygningshåndværkerne kun været ringe muligheder for en forøgelse af beskæftigelsen ud over 1958-niveauet, idet ledigheden allerede i højsæsonen 1958 var minimal, og tilgangen af udlærte bygningshåndværkere har været beskeden. For ufaglærte bygge- og anlægsarbejdere synes stigningen i beskæftigelsen at have været noget større.

UDENRIGSHANDEL

Den samlede udenrigsomsætning (import plus eksport) oversteg i 1959 20.5 milliarder kr., hvilket var ca. 2.3 milliarder kr. mere end i det foregående år. Heraf falder ca. 1600 mill. kr. på importen (11 milliarder kr.), der var 17 pct. større end i 1958, og 700 mill. kr. på eksporten (9500 mill. kr.), en stigning på 8 pct. Af eksportforøgelsen svarer landbrugsvarer, trods nedgangen i eksporten af korn, sukker og andre vegetabilske produkter, for halvdelen, ca. 350 mill. kr., medens industrieksporten (incl. kød- og mælkekonserves) er gået op med næsten 300 mill. kr. Fiskeeksporten er steget fra 278 mill. kr. i 1958 til 293 mill. kr. i 1959.

Udenrigshandel (generalhandel).

(Månedsgennemsnit i mill. kr.)

	Import	Eksport	Heraf: Landbrugsprodukter	Heraf: Industriprodukter[1])	Importoverskud
1. kvartal 1958....	761	699	353	304	62
2. – –	712	714	347	335	÷2
3. – –	808	694	308	351	114
4. – –	851	813	387	381	38
1. kvartal 1959....	819	737	371	320	82
2. – –	898	731	356	336	167
3. – –	893	799	372	390	94
4. – –	1062	898	416	435	164
Året 1958.....	783	729	349	343	54
– 1959.....	918	791	379	370	127

[1]) Inclusive kød- og mælkekonserves.

Medens forøgelsen af eksportværdien både skyldes højere priser (for landbrugsprodukternes vedkommende) og en forøgelse af de eksporterede mængder, repræsenterer den højere importværdi i forhold til 1958 i det væsentlige en tilsvarende stigning i importmængden. Stigningen i importværdien omfatter de fleste varegrupper, men i nogle tilfælde har særlige forhold gjort sig gældende. Den milde vinter 1958–1959 medførte således en besparelse i brændselsforbruget, som sammen med fortsat prisfald for fast brændsel bevirkede en væsentlig nedgang i importværdien for brændselsgruppen, og faldet i kaffepriserne har medført en betydelig besparelse på kaffeimporten. Derimod har importen af korn og foderstoffer lagt beslag på 400 mill. kr. mere end i 1958, og importen af råstoffer og halvfabrikata til industrien er ligeledes steget med betydelige beløb ligesom importen af maskiner og motorkøretøjer. Af uædle metaller er der importeret for 250 mill. kr., af maskiner for 300 mill. kr. og af transportmidler for godt 250 mill. kr. mere end i 1958.

Udenrigshandelens geografiske fordeling.

	Import			Eksport		
Mill. kr.	1957	1958	1959	1957	1958	1959
Den europæiske frihandelssammenslutning	3742	3698	4168	3495	3562	3850
Heraf:						
Norge og Sverige	1184	1271	1443	1089	1132	1136
England	2312	2137	2351	2236	2235	2518
De seks fællesmarkedslande	3438	3401	4188	2496	2809	2936
Heraf Vesttyskland	1822	1863	2350	1569	1742	1923
Amerika	1403	1277	1468	1114	1238	1448
Østeuropa	349	410	500	265	324	395

Oprettelsen af den europæiske frihandelssammenslutning. (»de ydre syv«) med Danmark som deltager giver ovenstående tabel over importens og eksportens geografiske fordeling en særlig interesse. Frihandelssammenslutningen omfatter som bekendt, foruden Danmark, Norge, Sverige, Storbritannien, Portugal, Schweiz og Østrig. I tallene er ikke medregnet Danmarks handel med de andre deltagerlandes kolonier. De 6 fællesmarkedslande er Vesttyskland, Holland, Belgien-Luxembourg, Frankrig og Italien (med kolonier). Ved Amerika forstås hele kontinentet med undtagelse af kolonier hørende til OEEC-lande.

BETALINGSBALANCE OG VALUTASTILLING

Underskuddet på handelsbalancen (forskellen mellem f. o. b.-værdien af importen og eksporten) er for perioden januar–september 1959 foreløbig opgjort til 1 milliard kr. Dette er lidt mindre end nettoindtægten af skibsfarten og andre tjenesteydelser, således at der fremkommer et over-

skud på betalingsbalancens vare- og tjenesteydelsesposter på små 100 mill. kr. Dette beløb svarer til det, det offentlige i samme periode har anvendt til nedbringelse af gæld til udlandet, og tilsyneladende må hele forøgelsen af bankernes valutabeholdning i de 3 første kvartaler af 1959 (410 mill. kr.) derfor være et resultat af ændringer i andre danske virksomheders og institutioners gæld eller tilgodehavender i udlandet, f. eks. i forbindelse med en vækst i de varekreditter, importørerne optager i udlandet. Statistisk Departement fremhæver imidlertid, at den foreløbige opgørelse af betalingsbalancen er meget usikker, og at der også foreligger den mulighed, at overskuddet på vare- og tjenestebalancen er undervurderet.

Betalingsbalancens hovedposter.

(Mill. kr.)

	1958	1. kvt. 1959	2. kvt. 1959	3. kvt. 1959	Januar–sept. 1959
Handelsbalancen	÷579	÷235	÷495	÷270	÷1000
Nettoindtægter af skibsfarten	850	215	210	225	650
Øvrige tjenesteydelser, netto	596	105	143	185	433
Balance for varer og tjenester	867	85	÷142	140	83

Det valutabeløb (84 mill. kr.), der af det offentlige i de 3 kvartaler er anvendt til nedbringelse af gæld til udlandet, fremkommer som forskellen mellem kapitaludgifter på 306 mill. kr. og kapitalindtægter på 222 mill. kr. På udgiftssiden er de største poster nedbringelse af statsforskrivninger i Den internationale Valutafond og Den internationale Bank med 127 mill. kr. og indbetaling til valutafonden som følge af forhøjet kvota på 111 mill. kr., medens der i kapitalindtægten på 222 mill. kr. indgår obligationslån i U. S. A. med 131 mill. kr. og lån i Schweiz med 75 mill. kr.

Væksten i bankernes udenlandske nettotilgodehavender fortsatte i oktober, men derefter har valutabeholdningen været faldende, og den samlede valutafremgang i 1959 andrager kun 380 mill. kr. mod godt 800 mill. kr. i 1958. Opgjort på sædvanlig måde var bankernes nettotilgodehavende i udlandet ved udgangen af 1959 1540 mill. kr., men heri er fradraget gælden til EPU, der på samme tidspunkt udgjorde 437 mill. kr. Da denne gæld imidlertid afvikles over nogle år, beløb bankernes kortfristede nettotilgodehavender sig ved udgangen af 1959 til knap 2 milliarder kr.

PENGE- OG KREDITFORHOLD

Til belysning af kreditforholdenes udvikling er i nedenstående tabel anført nogle hovedposter fra nationalbankens og forretningsbankernes balancer.

I løbet af 1959 er nationalbankens valutabeholdning forøget med 400 mill. kr., men virkningerne heraf i retning af større likviditet er opvejet af nedgangen i bankens nettotilgodehavende hos staten. Desuden har nationalbanken i 2. halvår formindsket sin obligationsbeholdning med over 100 mill. kr. (Det høje beløb for obligationsbeholdningen ultimo juni 1959 hænger sammen med, at nationalbanken i juni overtog statsobligationer til nominelt 150 mill. kr., en transaktion der var medvirkende til, at statens gæld til nationalbanken fra ult. maj til ult. juni formindskedes med næsten 450 mill. kr.).

Pengerigeligheden som følge af det store overskud på valutabalancen i 1958 bevirkede en meget stærk forøgelse af bankernes og sparekassernes indlån. Udlånene steg foreløbigt langt svagere, og bankernes likviditet var meget stor, jfr. de store beløb, der var anlagt i nationalbankens indlånsbeviser og udenlandske tilgodehavender. I 1959 har udlånsvirksomheden haft et meget betydeligt omfang, idet bankernes samlede udlån er forøget med over 1500 mill. kr. og sparekassernes med ca. 650 mill. kr. Skønt indlånene også i 1959 viser stærk opgang for såvel banker som sparekasser, har der derfor i den senere tid været en tendens til nedgang i ban-

Mill. kr.	Dec. 1957	Dec. 1958	Marts 1959	Juni 1959	Sept. 1959	Okt. 1959	Nov. 1959	Dec. 1959	Jan. 1960
Nationalbanken.									
Udl. tilgodeh., netto	107	728	834	845	1083	1060	1027	1243	1127
Nettotilgodehavende hos staten	2138	2157	1983	1728	1667	1866	1859	1681	1679
Obligationer og aktier	491	525	529	600	491	487	481	482	471
Seddelomløb	2432	2642	2553	2615	2573	2264	2693	2892	2729
Indlån på folio	369	340	242	264	271	288	249	301	280
Forr.bankernes udl. tilgodehavender, netto	245	432	485	507	487	562	559	297	308
Indlånsbeviser (ikke genbelånte)	–	344	486	330	346	412	349	265	303
»Pengeforsyningen«	3046	3758	3766	3716	3677	3526	3850	3755	3620
Forretningsbankerne									
Kassebeholdning	1004	1085	987	940	869	887	860	1080	868
Udl. tilgodehavender	245	432	485	507	487	562	559	297	314
Obl. og aktier	1338	2288[1]	2726[1]	2510[1]	2447[1]	2464[1]	2466[1]	2385[1]	2355[1]
Udlån i alt	6960	7396	7542	8053	8324	8369	8552	8922	8878
Indlån i alt	7816	9178	9533	9885	10110	10313	10463	10413	10356
De større sparekasser.									
Obl., aktier og andelsbeviser	1407	1435	1520	1515	1526	1515	1501	1483	1475
Udlån i alt	4146	4566	4702	4906	5091	5164	5209	5211	5255
Indlån i alt	5451	5932	6188	6379	6477	6535	6600	6506	6582

[1]) Incl. nationalbankens indlånsbeviser.

kernes likviditet, som har givet sig udslag i en reduktion af bankernes udenlandske tilgodehavender og beholdning af ubelånte indlånsbeviser.

Den samlede pålydende værdi af børsnoterede obligationer, excl. skatkammer- og indlånsbeviser, er i 1959 blevet forøget med 1414 mill. kr. mod 1184 mill. kr. i 1958. For kredit-og hypotekforeningsobligationer alene var de tilsvarende tal 1.339 og 1.010 mill. kr. Med standsningen i væksten i pengemængden og det stigende udbud af obligationer har obligationskurserne som nævnt i indledningen haft en nedadgående tendens, og den effektive rente lå ved årets udgang knap 1/2 pct. over årets minimum i februar. Ved nationalbankens diskontoforhøjelser i september 1959 og januar 1960 forhøjedes bankernes og sparekassernes udlånssatser tilsvarende, ved diskontoforhøjelsen i januar tillige indlånsrenten for indskud med længere opsigelsesfrist. I september skete der derimod ingen forhøjelse af indlånssatser, med den begrundelse, at der ved diskontonedsættelsen i august 1958 ikke var sket en nedsættelse af indlånssatserne.

Effektiv obligationsrente.

	Statslån S. 1997 4½ pct.	Øst. Kreditfg. 16. serie 3. afd. 4½ pct.	Jydsk Hypotekfg. 11. afd. 5 pct.
December 1957.....	6.61	6.30	7.02
December 1958.....	5.59	5.51	5.97
Februar 1959.....	5.41	5.49	5.84
September 1959.....	5.91	6.03	6.35
Oktober 1959.....	5.92	5.88	6.33
November 1959.....	5.87	5.74	6.26
December 1959.....	5.87	5.78	6.36

Aktiekurserne er ifølge Statistisk Departements indeks i 1959 steget med gnstl. næsten 14 pct. (1958 19 pct.). For aktier i industriselskaber er kurserne steget med gnstl. 23 pct., for rederiaktier med knap 10 pct.

PRISER OG LØNNINGER

Engrosprisindekset har som helhed været uforandret i 1959, idet stigninger og fald for de forskellige varer har opvejet hinanden. Detailpristallet viser derimod ligesom i 1958 en stigning på godt 2 pct. Udgiften til brændsel og belysning og personlige skatter (kompensation for forhøjelsen af de kommunale ejendomsskatter, se Ø. og P. 1958 s. 302–303) er gået ned, på alle de øvrige poster, i første række fødevarer og bolig, har udgiften været stigende.

Det lønregulerende særpristal er steget fra 442 (basis juli 1914) i januar 1959 til 452 i januar 1960. I henhold til særpristallet for januar 1959 fik både arbejdere og tjenestemænd 2 portioner dyrtidstillæg fra

Detailpristallet.

	Stigning i pct. for de enkelte grupper		
	Jan. 1957 –jan. 1958	Jan. 1958 –jan. 1959	Jan. 1959 –jan. 1960
Fødevarer	÷5.2	6.4	3.7
Klæder, fodtøj, vask	2.9	÷0.5	2.1
Brændsel og belysning	÷4.5	÷13.3	÷6.4
Anskaffelser og vedligeholdelse	1.4	1.1	1.5
Spiritus, tobak, fortæring ude	6.8	0.6	1.2
Hygiejne, kulturelle udgifter	4.3	1.2	2.4
Transport	0.3	–	4.5
Varer og tjenesteydelser i øvrigt, excl. bolig	0.1	2.2	2.5
Varer og tjenesteydelser excl. bolig, tilsammen	÷0.8	1.8	2.2
Bolig	6.1	3.5	6.1
Varer og tjenesteydelser incl. bolig, tilsammen	÷0.1	1.9	2.6
Personlige skatter efter fradrag af børnetilskud	9.7	5.1	÷1.3
Kontingenter m.v.	9.1	1.2	1.7
I alt	1.3	2.2	2.2

henholdsvis 1. marts og 1. april. Særpristallet for juli var uændret i forhold til januar og gav ikke grundlag for en regulering af lønningerne, men efter pristallet for januar 1960 vil der tilfalde såvel arbejdere som tjenestemænd endnu en dyrtidstillægsportion fra 1. marts og 1. april 1960. Hvis særpristallet for januar var steget til 453, ville arbejderne have fået 2 portioner dyrtidstillæg, og var det steget til 454, ville dette også have været tilfældet for tjenestemændene.

Timefortjenesten i industri, håndværk m. m., korrigeret for sæsonforskydninger i akkordudbetalingerne og i tillæggene for søgnehelligdage, har i 1. halvår 1959 ligget gnstl. ca. 6 pct. højere end årsgennemsnittet for 1958, og fra april kvartal 1958 til april kvartal 1959 har der været en stigning på ca. 8 pct. Arbejdstidsforkortelsen den 1. marts medførte på grund af lønkompensation en forhøjelse af timefortjenesten med 16–17 øre for mænd og 10–11 øre for kvinder, og fra samme tidspunkt steg som nævnt dyrtidstillægget med 2 portioner, d. v. s. 10 øre i timen. I forhold til timefortjenesten i april kvartal 1958 udgør disse forhøjelser ca. 5 pct., og der er således herudover sket en lønstigning på ca. 3 pct. fra april kvartal 1958 til april kvartal 1959. Man kan dog ikke gå ud fra, at disse 3 pct. svarer til en »lønglidning« af samme omfang. For det første er der i nogle fags overenskomster givet adgang til lønforhøjelser i løbet af overenskomstperioden, og herudover kan de gunstige vejrforhold i vinter- og forårsmånederne 1959 have indvirket på fortjenesterne, især i udendørsfagene, ved at give akkordarbejdere gode muligheder for at tjene

ekstra. Der er dog næppe tvivl om, at den stærke efterspørgsel efter arbejdskraft på forskellige områder har presset lønnen i vejret, men herom vil lønstatistikken for 2. halvår 1959 formentlig give visse oplysninger.

STATSFINANSER

Den betydelige udvidelse af forbruget, især af højtbeskattede varer som personautomobiler, der har fundet sted i de sidste halvandet år, har medført en væsentlig forøgelse af provenuet af told- og forbrugsafgifterne. I indeværende finansår anslås told- og forbrugsafgifterne således at ville indbringe 400 mill. kr. mere end i 1958–59. Samtidig tilflyder der gennem stigningen i befolkningens indkomster det offentlige større indtægter fra den direkte beskatning. I alt ventes den samlede beskatning til stat og kommuner i 1959–60 at ville indbringe 3/4 milliard kroner mere end i det foregående finansår.

Også det offentliges drifts- og anlægsudgifter er stigende, men stigningen i udgifterne er noget svagere end stigningen i indtægterne, og overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet er derfor voksende. For statens vedkommende regnes der i Det økonomiske Sekretariats skøn af november 1959 med, at finansåret 1959–60 vil slutte med et overskud på over 800 mill. kr. mod 650 mill. kr. i 1958–59.

Statsfinanserne[1])

Mill. kr.	1957–58	1958–59	1959–60	1960–61
Drifts- og anlægsbudgettet.				
Indtægter	5405	5853	6450	6668
Udgifter	4836	5206	5625	5876
Overskud	569	647	825	792
Kapitalbudgettet.				
Indtægter	303	454	240	160
Udgifter	1124	1262	990	746
Underskud	821	808	750	586
Underskud på drifts-, anlægs- og kapitalbudget (»finansieringsbehovet«)	252	161	÷75	÷206

[1]) Tallene for 1957–58 og 1958–59 er statsregnskabets og for 1960–61 finanslovforslagets. For 1959–60 bygger tallene på Det økonomiske Sekretariats skøn (november 1959).

Med forøgelsen af overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet er der indtrådt den situation, at staten er i stand til at dække sine kapitaludgifter – til udlån og afdrag på gæld – uden at optage lån. For 1959–60

skønnes det, at indbetalingerne til staten vil overstige udbetalingerne med 75 mill. kr., og dette beløb vil ifølge finanslovforslaget i 1960–61 stige til 200 mill. kr. I øvrigt kan det her nævnes, at statsgælden allerede i 1958–59 formindskedes med 175 mill. kr., skønt der i dette finansår forelå et »finansieringsbehov« (se ovenstående tabel) på 161 mill. kr. Dette hænger sammen med, at afdragene på statens gæld, der jo indgår i kapitaludgifterne, i 1958–59 var ekstraordinært store.

På kapitalbudgettet regnes der i indeværende finansår med en betydelig nedgang både i indtægter og udgifter. Indtægtsnedgangen skyldes, at indbetalingerne på stabiliseringslånet (»tvangslånet«) var tilendebragt ved udgangen af april kvartal 1959. Disse indbetalinger er på statsregnskaberne for 1957–58 og 1958–59 opført med henholdsvis 124 og 235 mill. kr. og på budgettet for 1959–60 med 55 mill. kr. (De øvrige kapitalindtægter består hovedsagelig af afdrag på statens udlån og provenuet af arve- og gaveafgifterne).

Med hensyn til kapitaludgifterne regnes der i 1959–60 med næsten en halvering af afdragene på den inden- og udenlandske statsgæld og med nogen forøgelse af statens udlånsvirksomhed. Af statens nye udlån i 1957–58 på 663 mill. kr. og i 1958–59 på 526 mill. kr. var henholdsvis 525 og 366 mill. kr. udlån til boligbyggeri. Ved lov om boligbyggeri af december 1958 er statslånsvirksomheden som bekendt gjort subsidiær i forhold til statsgaranti for lån i kapitalmarkedet, og der er siden 1. april 1959, da den nye lov som helhed trådte i kraft, kun givet tilsagn om lån i henhold til lovens overgangsbestemmelser, hvorefter der var adgang til i perioden 1. januar–30. juni 1959 at yde statslån efter den gamle byggestøttelovs kap. V.A i indtil 3.500 lejligheder i parcel- og rækkehusbyggeri og i perioden 1. april–30. september at yde lån i indtil 4.000 lejligheder i sociale boligforetagender og i indtil 2.000 lejligheder i parcel- og rækkehuse til brug for ubemidlede (se i øvrigt Ø. og P. 1958, p. 303). Ved udgangen af finansåret 1958–59 resterede der imidlertid i henhold til byggestøtteloven af 1955 udbetalingsforpligtelser for staten på i alt ca. 700 mill. kr. Med byggeriets nuværende omfang må det antages, at en meget stor del af dette beløb vil komme til udbetaling i indeværende finansår, og ifølge Det økonomiske Sekretariats skøn vil statens samlede nye udlån stige til 580 mill. kr. mod 526 mill. kr. i 1958–59.

2.–3.–1960.

C. L.